

УДК 339.923

Поліщук Л.С.*

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ЄС

Анотація. В статті проаналізовано сучасні виклики в розвитку світової економіки і торгівлі, що призводять до зростання ролі глобального регулювання з використанням багатосторонньої торговельної системи, охарактеризовано основні інструменти і механізми посилення економічного управління в Європейському Союзі, виокремлено етапи побудови справжнього Економічного і валютного союзу.

Ключові слова: глобальні виклики, СОТ, «Група двадцяти», Європейський Союз, економічне управління, Пакт зростання та зайнятості, Економічний і валютний союз.

Annotation. The paper analyzes the current challenges in the development of the world economy and trade, which lead to the growth of the influence of global governance with the global trading system, the characteristic of the basic tools and mechanisms to strengthen economic governance in the European Union, outlined the stages of construction of the Economic and Monetary Union.

Key words: Global Challenges, Security, "Group of Twenty", the European Union, economic governance, growth and employment pact, the Economic and Monetary Union.

Аннотация. В статье проанализированы современные вызовы в развитии мировой экономики и торговли, которые приводят к росту влияния глобального регулирования с использованием глобальной торговой системы; дана характеристика основным инструментам и механизмам усиления экономического управления в Европейском Союзе; очерчены этапы строительства настоящего Экономического и валютного союза.

Ключевые слова: глобальные вызовы, СОТ, «Группа двадцати», Европейский Союз, экономическое управление, Пакт роста и занятости, Экономический и валютный союз.

Постановка проблеми. Однією з найбільш стійких тенденцій останніх трьох десятиліть є ріст економічної нерівномірності як в інтеграційних угрупованнях, окремих країнах, так і на регіонально-локальному рівні. Глобальне регулювання продовжує стикатись з новими викликами: необхідність забезпечувати економічне зростання для підтримки доходів населення у сполученні з загрозами з боку енергетичного сектору, багатосторонньої торговельної системи, питаннями соціальної справедливості змушують країни активніше шукати нові рішення. Вирішення цих питань актуальне і для Європейського Союзу в умо-

* кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

вах створення справжнього економічного і валютного союзу та посилення економічного управління на наднаціональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми глобального економічного регулювання та поглиблення інтеграції країн в умовах нерівномірності становлять значний інтерес для вчених усього світу. Теоретичною базою дослідження є праці таких зарубіжних учених, як М. Кастельс, П. Кругман, Дж. Нейсбіт, К. Поппер, Дж. Стігліц, Е. Тоффлер та інші. Значний внесок у дослідження даних процесів зробили провідні вітчизняні вчені, серед яких В. Будкін, І. Бураковський, А. Гальчинський, Л. Кістерський, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон, В. Сіденко, А. Філіпенко, Т. Циганкова, В. Чужиков, О. Шнирков та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. «Група 20» та Європейський Союз та міжнародні організації, зокрема СОТ, ОЕСР, активно працюють над створенням нових механізмів та інструментів розвитку світової економіки і торгівлі в умовах глобальної нестабільності. Їх аналіз є актуальним та корисним для формування економічних політик, зокрема України в умовах її європейської інтеграції.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка впливу глобальних викликів у світовій економіці і торгівлі на посилення економічного управління в Європейському Союзі.

Для реалізації поставленої мети в статті вирішені такі завдання: проаналізовано Доповідь про світову торгівлю СОТ з метою виявлення тенденцій у світовій торгівлі та впливу груп країн на її розвиток; вивчено основні інструменти та механізми посилення економічного управління в ЄС; виявлено вплив глобальних тенденцій у світовій економіці і торгівлі на формування глобальної економічної політики.

Виклад основного матеріалу. У 2000-х рр. змінилися не тільки головні питання розвитку, але також більш складною стала і геополітична карта. Багато проблем, з якими стикається світ, такі як зміна клімату, вимушена міграція, спричинена конфліктами, порушення прав людини, фінансове регулювання, необхідність забезпечення справедливої світової торгівлі, ухилення від сплати податків і безпека, вимагають прийняття глобальних рішень. У той час як подолання бідності залишається основним викликом розвитку, ця проблема також безпосередньо пов'язана з перерахованими питаннями.

Багато досліджень, присвячені вивченню сучасних глобальних проблем, вказують на необхідність поглиблення співробітництва щодо сприяння сталому розвитку, усунення нерівномірності економічного розвитку країн та регіонів, управлінню глобальними суспільними благами і боротьбі з транскордонними труднощами шляхом скоординованих на міжнародному рівні колективних дій. Світ переживає період зміни геополітичного балансу. Звичайно, можна стверджувати, що так було завжди, але все ж з 2000 р. відбувся значний перерозподіл впливу на світову економіку – рух від «Великої вісімки» до «Великої двадцятки», посилення країн БРІКС, економічного управління в ЄС, формування нових політичних, торговельних і фінансових альянсів всередині регіонів і між ними [1].

В умовах непростой глобальної ситуації, що склалася з 2000-го року, план розвитку повинен враховувати, як програми дій глобальних і регіональних інститутів управління будуть впливати на національну та інтеграційну політику в середньо та довгостроковій перспективі.

У той час як список цих проблем відомий і продовжує рости, основне питання полягає в тому, як узгодити необхідну загальну стратегію в глобальному контексті, де тільки економіка є глобальною, а політика – ні. Відповіді на деякі з цих питань намагалися озвучити в СОТ, «Групі двадцяти» та в ЄС.

Секретаріат Світової організації торгівлі (СОТ) випустив два з трьох своїх основних «флагманських» документів – Річну доповідь (WTO Annual Report) і Доповідь про сві-

тову торгівлю (World Trade Report). Третій щорічний документ – Статистика міжнародної торгівлі (International Trade Statistics) вийде у світ наприкінці листопада.

Друга найважливіша щорічна публікація COT – World Trade Report – зазвичай носить тематичний характер і присвячується одній із актуальних проблем світової торгівлі. В останні роки в доповідях були детально проаналізовані нетарифні торговельні бар'єри, преференційні торговельні угоди, світова торгівля природними ресурсами.

На відміну від них Доповідь 2013 носить як би програмний характер. Розглянуто відразу всі основні фактори, що визначали розвиток світової торгівлі у минулому, і на основі їх аналізу сформульовані сміливі прогнози до 2035 року. Такий новаторський підхід, цілком ймовірно, пов'язаний з бажанням перед зміною генерального директора COT підвести підсумки досягнутого і визначити перспективи на майбутнє [2].

Серед основних тенденцій розвитку світової торгівлі в останні десятиліття автори доповіді виділяють відносно високі темпи її зростання, котрі приблизно вдвічі випереджали темпи зростання виробництва. Особливо швидко збільшувалася торгівля країн, що розвиваються, які підвищили свою частку в світовому експорті з 34% у 1980 році до 47% в 2011 році. Ця тенденція, як очікують, буде актуальною і в найближчі десятиліття, причому, країни, що розвиваються, можуть випередити розвинені держави за темпами зростання зовнішньої торгівлі та валового продукту в 2-3 рази.

Збережеться нерівномірність розвитку окремих країн. Поряд із сприятливими перспективами країн БРІКС, на думку авторів, великий потенціал розвитку має так звана група – наступні одинадцять (next eleven). У цю групу входять (у порядку за англійським алфавітом) Бангладеш, Республіка Корея, Єгипет, Індонезія, Іран, Мексика, Нігерія, Пакистан, Філіппіни, Туреччина і В'єтнам .

Серед фундаментальних чинників, які будуть впливати на розвиток світової торгівлі та економіки в майбутньому, в доповіді виділені демографічні зміни, зокрема, старіння населення в ряді регіонів, зростання міграційних потоків, нові вимоги до освіти, навчання та перекваліфікації робочої сили, більш активну участь жінок у виробництві, зростання середнього класу в глобальному масштабі.

Очікується посилення взаємозв'язків між торговою політикою, заходами з охорони навколишнього середовища та соціально-економічною політикою. Прогнозується подальше зростання регіоналізму та розповсюдження його нових форм, що не завжди сприяють зміцненню багатосторонньої торговельної системи .

Необхідність почати боротьбу з експортними обмеженнями і домагатися координації національних заходів економічного регулювання також включені до переліку викликів, з якими COT зіткнеться в найближчому майбутньому.

Незважаючи на відсутність у «Групи двадцяти» інституційних механізмів впливу, зобов'язання країн сприяти усуненню протекціоністських заходів при роботі в рамках міжнародних організацій, може запустити цей настільки необхідний процес. Крім пропозицій по субсидіях, створенню посередницького механізму для вирішення спорів щодо застосування нетарифних заходів, посиленню ролі ТРІПС та збільшенню уваги до проблем експортного та імпорного ліцензування, рекомендації групи містять також і пропозиції щодо збільшення прозорості та підвищення ефективності моніторингу протекціоністських заходів. Зокрема, пропонується створення «єдиної бази» протекціоністських заходів, що застосовуються в «Групі двадцяти» та інших країнах починаючи з докризового періоду, і підвищення прозорості стандартів та інших регулятивних заходів. Крім того, рекомендується доручити організаціям, які займаються моніторингом, – ОЕСР, COT і ЮНКТАД – не обмежуватися перерахуванням протекціоністських заходів, а також оцінювати їх вплив на торговельні потоки, ВВП, зайнятість, інвестиції та споживчі ринки.

Брюссельська сесія Європейської ради, що проходила 18-19 жовтня 2012, фактично підкреслила перенесення акценту в економічній політиці ЄС з переважно антикризових заходів на програму стимулювання посткризового зростання економіки. Вона намітила шляхи повної і швидкої імплементації оновленого Пакту зростання та зайнятості (ПРЗ), подальшого поглиблення ЄВС і відповідної модифікації інституційно-правової системи єврозони і ЄС у цілому.

У сфері економічної політики Єврорада розглянула дві головні групи питань – про реалізацію Пакту зростання та зайнятості, а також про зміцнення ЄВС. ПРЗ, прийнятий у червні 2012р. у контексті стратегії «Європа 2020», націлений на відновлення зростання економіки, інвестицій та зайнятості, підвищення міжнародної конкурентоспроможності ЄС. Він утворює загальні рамки для відповідних дій на рівні країн, єврозони і Євросоюзу, мобілізуючи всі наявні інструменти і політики. Основні зусилля з метою виконання ПРЗ будуть зосереджені в наступних сферах.

Інвестиції в економічне зростання. У рамках формування «фінансового пакету» ПРЗ в 120 млрд. євро, намічено збільшити капітал ЄІБ на 10 млрд. євро і довести його кредитний потенціал до 60 млрд. євро. Це дозволить у найближчі три роки забезпечити додаткові інвестиції в розмірі 180 млрд. євро. 55 млрд. євро мобілізується в Структурних фондах, здійснюється пілотна фаза облігаційних проекту, яка дозволить збільшити інвестиції до 4,5 млрд. євро.

Зміцнення єдиного ринку ЄС. Поряд із завершенням виконання Акту про єдиний ринок (АЄР – I) (щодо фінансової звітності, державного замовлення, венчурних капітальних фондів та ін.), навесні 2013 р. намічено підготувати АЄР – II, що включає 12 подальших заходів щодо забезпечення стійкого зростання, зайнятості та соціального згуртування. Це дозволить врахувати пропозиції ЄК з метою виконання директив по послугах і з управління єдиним ринком і прийняти АЄР – II.

З'єднання Європи. Майбутня схема з'єднання стане важливим стимулом зростання за допомогою інвестицій у транспорт, енергетику та інформаційно - комп'ютерні технології, включаючи усунення вузьких місць у транспортній та комунікаційній інфраструктурах і на завершення створення єдиного енергоринку ЄС до 2014 р.

Створення повністю функціонуючого Цифрового єдиного ринку до 2015 р. може згенерувати додаткові 4% зростання до 2020 р. Для цього потрібно прискорити роботу в галузі електронного підпису, управління колективними правами, зниження витрат розгортання високошвидкісного широкосмугового інтернету і модернізації європейського режиму копірайту при захисті прав на інтелектуальну власність.

Заохочення досліджень та інновацій для трансформації їх в конкурентні практичні результати. Необхідно прискорити роботу за новими програмами для НДДКР і підвищення конкурентоспроможності підприємств, у т.ч. малого та середнього бізнесу, а також завершити до кінця 2014 р. створення Європейського дослідницького простору.

Зміцнення конкурентоспроможності промисловості вимагає інтегрованого підходу до вирішення цього завдання, включаючи підвищення зайнятості та ефективності використання енергії та ресурсів. Промисловість ЄС має зберегти і зміцнити своє технологічне лідерство і полегшити інвестиції в ключові нові технології, як на ранніх, так і на ринково орієнтованих стадіях.

Формування правильних регулятивних рамок для зростання, перш за все скорочення загального регуляційного тягаря на рівні ЄС та країн, особливо для СМБ і мікропідприємств (включаючи їх доступ до фінансування). До кінця поточного парламентського циклу повинні бути усунені 10 найбільш обтяжливих для СМБ правових норм, а частина нових правових пропозицій відкликана Єврокомісією.

Удосконалення податкової політики з метою зростання включає зміну оподаткування в галузі енергетики та бази консолідованого корпоративного податку, перегляд директиви з податку на заощадження, включаючи угоди з третіми країнами. Намічені заходи відносно «податкових гаваней» і агресивного податкового планування, а також щодо співпраці країн - членів в рамках податку на фінансові трансакції.

Підвищення зайнятості та соціальної інклюзивності залишається безумовним пріоритетом, включаючи активізацію роботи з транснаціонального забезпечення пенсійних прав, Пакету зайнятості для молоді тощо. Намічено полегшення трудової мобільності в рамках ЄС, включаючи взаємодію національних служб зайнятості та заохочення «реактивізації» працівників старшого віку .

Використання потенціалу торгівлі. Амбітний «порядок денний» у розвитку зовнішньої торгівлі може в середньостроковій перспективі дати 2% економічного зростання і створити понад 2 млн. робочих місць [5].

Із загальної досить широкої панорами подій, що відбулися слід виділити два процеси. Перший – створення Єдиного наглядового механізму (ЄНМ), або загальноєвропейської системи банківського нагляду, яка є серцевиною створеного в ЄС банківського союзу. Другий – вироблення «дорожньої карти» побудови справжнього Економічного і валютного союзу.

Проект плану створення справжнього Економічного і валютного союзу розрахований на три етапи. Особливої уваги заслуговує той факт, що в документі викладається ідея наділити єврозону власним бюджетним потенціалом (own budget capacity), який допоміг би її учасникам фінансувати проведення економічних реформ. Йдеться про бюджет, який існував би окремо від багаторічних фінансових програм Євросоюзу, але в рамках його законодавчої та інституційної системи [5].

Перший етап «Забезпечення бюджетної стійкості і руйнування взаємозв'язку між банківським і суверенним боргом» розрахований на період з кінця 2012 р. по 2013 р. Зміст даного етапу в значній мірі узгоджено і не викликає серйозних заперечень. Його зміст зводиться до вирішення двох завдань – зміцненню бюджетної дисципліни та створенню банківського союзу. Поряд із зміцненням Пакту стабільності і зростання (у тому числі пакетів з шести і двох законодавчих заходів – "six – pack", "two – pack") слід впровадити постійну систему завчасної координації заходів національної економічної політики. У справі створення банківського союзу, як уже зазначалося, головним пріоритетом є впровадження загальної системи банківського нагляду під егідою ЄЦБ.

На другому етапі «Завершення створення інтегрованого фінансового простору та сприяння проведенню стійкої структурної політики» (2013-2014рр.) також планується вирішити два завдання. Перше – створення загальної інфраструктури фінансового простору шляхом формування спільного органу, відповідального за управління проблемними банками. Друге завдання - введення системи «гнучких і цілеспрямованих» стимулів до проведення державами – членами структурних економічних реформ, викладених у відповідних контрактах між ними і Єврокомісією. Перелік і зміст даних реформ будуть витікати з рекомендацій кожній країні ЄС, щорічно затверджуються на червневій сесії Європейської ради в рамках Європейського семестру. Держави – члени будуть зобов'язані здійснити зазначені реформи протягом певного періоду часу.

Третій етап «Підвищення стійкості ЄВС шляхом створення централізованого механізму нейтралізації шоків» розпочнеться після 2014 р. На цьому етапі планується формування у єврозоні власних бюджетних можливостей, які можуть бути використані для полегшення адаптації держав – членів до економічних шоків. Йдеться про централізо-

вану форму страхування, при якій держави – члени будуть вносити кошти до загального фонду в умовах сприятливої кон'юнктури і отримувати з нього допомогу в умовах рецесії. Впровадження такого механізму, ймовірно, потребуватиме внесення змін до Договору. На цьому етапі також передбачається підвищити ступінь впливу рішень, що приймаються на рівні ЄС, на процес прийняття національних бюджетів, а також посилення координації економічної політики (в тому числі, у сфері оподаткування та зайнятості).

Висновки. Очевидно, що на сучасному етапі розвитку світової економіки і торгівлі перед країнами світу стоять питання посилення координації економічних політик як на багатосторонньому рівні в рамках СОТ, «Групи двадцяти», так і в межах інтеграційних угруповань, зокрема ЄС.

Велике значення надається переговорам СОТ щодо спрощення процедур торгівлі: оптимізація зборів і платежів, пов'язаних з імпортом або експортом, спрощення адміністративних вимог, введення системи попередніх рішень митних органів та підвищення прозорості торговельної інформації. Це є принципово важливим у контексті посилення тенденцій до регіоналізації торговельних режимів. В цих умовах СОТ може лідирувати в процесі аналізу вже існуючих преференційних торгових угод, щоб виявити кращі практики, які дозволять зробити такі угоди більш прозорими, відповідними цілям міжнародної торговельної лібералізації і можуть бути поширені угоди, що укладатимуться в майбутньому.

Щодо посилення економічного управління в ЄС в контексті стратегії «Європа 2020», чітко окреслені заходи за чотирма напрямками: 1) координація національних реформ; 2) соціальний вимір ЄВС, включаючи соціальний діалог; 3) умови укладання контрактів про конкурентоспроможність і економічне зростання; 4) механізми солідарності, які могли б підвищити результативність таких контрактів.

Список використаних джерел

1. Програма дій «Порядок денний на XXI століття»: Пер. з англ./ВГО «Україна. Порядок денний на XXI століття». – К.: «Інтелсфера», 2000. – 360 с.
2. World Trade Report 2013. Factors shaping the future of world trade. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr13_e.htm
3. K. Higgins. International Development in a Changing World .- North South Institute . – 2013
4. International Centre for Trade and Sustainable Development. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://ictsd.org/i/news/bridgesrussian/174646/sthash.fczz6Lmm.dpuf>
5. «Европейский Союз: факты и комментарии» Выпуск. – 70. – 2012. – [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.edcaes.ru>